Սույն զեկույցի թողարկումը հնարավոր է դարձել Բաց հասարակության հիմնադրամներ - Հայաստան կազմակերպության օժանդակության շնորհիվ, դրամաշնորհ N19996: Զեկույցում տեղ գտած տեսակետները և վերլուծությունները արտահայտում են հեղինակների կարծիքը և կարող են չհամընկնել Բաց հասարակության հիմնադրամներ - Հայաստան կազմակերպության տեսակետների և դիրքորոշումների հետ:

Հանրային գնումների տեղեկագիր 2

1. Օրենսդրական զարգացումների մոնիտորինգ

Մոնիտորինգի ժամանակահատվածը՝ 2019թ. հունվարի 1-ից մինչև հունիսի 30-ը

Դիտարկվող ժամանակահատվածում նախաձեռնվել է պետական գնումների օրենսդրության վերանայման գործընթաց, ինչի արդյունքում իրականացվել են օրենսդրական մի շարք բարեփոխումներ: Մասնավորապես, 2019թ. գարնանը փոփոխություններ են կատարվել ՀՀ Կառավարության 2017 թ. մայիսի 4-ի N 526-Ն որոշման մեջ, որոնց հիմնական նպատակն է եղել գնման գործընթացների արդյունավետվության բարձրացումը, ընթացակարգերին մասնակցելու գրավչության աստիճանի բարձրացումը (այդ թվում փոքր և սկսնակ բիզնեսի համար), ինչպես նաև հայտերի գնահատման փուլում մասնակիցներին ձևական պահանջներով չծանրաբեռնումը:
Հարկ է նշել, որ իրականացվելիք բարեփոխումների շրջանակում Ֆինանսների նախարարության կողմից ծավալվել են բազմաթիվ քննարկումներ տարբեր շահագրգիռ կողմերի հետ և ի թիվս այլոց, փոփոխությունների մի մասը կատարվել է ՀՔՀԱԿ ՀԿ-ի կողմից ներկայացված առաջարկությունների հիման վրա:
Առանձնացնելով առավել կարևոր փոփոխությունները՝ այս կարգավորումների արդյունքում՝

- ✓ Ժամկետանց հարկային պարտավորություն ունեցող տնտեսավարող սուբյեկտներին ընձեռվել է գործընթացից դուրս չմնալու հնարավորություն՝ վճարելով պարտքերը:
- ✓ Փոփոխություն է կատարվել մասնակցության շեմի առումով. նախկինում մինչև 5 մլն դրամ գնումների դեպքում տնտեսավարողին հնարավորություն էր տրվում առանց որակավորման չափանիշների մասնակցել պետական գնումներին: Այժմ այդ շեմը բարձրացվել է մինչև 10 մլն դրամ: Բացառություն են կազմում մասնագիտական վերապատրաստման, աուդիտորական կամ խորհրդատվական ծառայությունների, շինարարական ծրագրերի՝ ներառյալ դրանց իրականացման համար անհրաժեշտ նախագծային փաստաթղթերի մշակման, փորձաքննության և տեխնիկական հսկողության ծառայությունների գնումները, ինչպես նաև ՀՀ գործող ստանդարտներով կամ նորմատիվ-տեխնիկական պահանջներով սահմանված դեպքերը, որոնց պարագայում այս շեմը չի գործելու:
- ✓ Կնքվելիք պայմանագրով ապրանքի մատակարարման, աշխատանքի կատարման կամ ծառայության մատուցման ժամկետը, իսկ փուլային ձևով պայմանագրի կատարման դեպքում՝ առաջին փուլի ժամկետը, պետք է սահմանվեն ապրանքների և ծառայությունների դեպքում առնվազն 20, իսկ աշխատանքների դեպքում՝ առնվազն 45 օրացուցային օր: Այս կարգավորումը չի կիրառվում փորձաքննություն անցած նախագծային փաստաթղթերով իրականացվող շինարարական աշխատանքների կամ մեկ անձից գնման ձևի կիրառման դեպքերում:
- ✓ Հրավերի վերաբերյալ մասնակցին չի տրամադրվելու պարզաբանում, եթե հարցումը վերաբերում է վերջինիս կողմից առաջարկվելիք ապրանքների, աշխատանքների կամ

ծառայությունների տեխնիկական բնութագրերի՝ հրավերով նախատեսված տեխնիկական բնութագրերին համարժեքության համապատասխանությանը:

- ✓ Փոփոխություններ են կատարվել 23-րդ կետի 4-րդ ենթակետով նախատեսված ցանկում, այսինքն հատուկ կամ բացառիկ իրավունքի առկայության հիմքով մեկ անձից կատարվող գնումների ցանկում՝
    - 7-րդ կետը վերաշարադրվել է նոր խմբագրությամբ. անշարժ գույքի վարձակալությունը կարող է ձեռք բերվել մեկ անձից գնման եղանակով, պայմանով, որ կարիքը հնարավոր չէ բավարարել պետական կամ համայնքային սեփականություն համարվող տարածքների անհատույց օգտագործման միջոցով
    - ուժը կորցրած են ճանաչվել 13-րդ, 16-րդ, 28-րդ և 29-րդ կետերը (13. բանկային սպասարկման ծառայություններ, 16. ՀՀ շքանշանների, մեդալների և դրանց տուփերի պատրաստում, 28. ծխելու դեմ պայքարի ռազմավարությանը և այդ ռազմավարության միջոցառումների ծրագրի իրականացմանն ուղղված ծառայություններ և 29. ՀՀ մարզերի և Երևան քաղաքի առողջապահության համակարգերի քարտեզագրման ծառայություններ)
    - ցանկը լրացվել է նոր՝ 31-րդ և 32-րդ կետերով (31. Առողջապահության նախարարության անունով մարդասիրական օգնության կարգով տրամադրված բեռների ստացման, մաքսազերծման և բաշխման ծառայություններ և 32. Ավիացիոն համակարգի աշխատակիցների մասնագիտական վերապատրաստման ծառայություններ)
- ✓ 23-րդ կետի 5-րդ ենթակետը լրացվել է նոր «ե» պարբերությամբ, որի համաձայն գնումները կարող են կատարվել մեկ անձից շինարարական ծրագրերի իրականացման ընթացքում տեխնիկական կամ հեղինակային հսկողության ծառայություններ մատուցող անձի կողմից պայմանագրի կատարումից միակողմանի հրաժարվելու դեպքում, պայմանով, որ ծառայության մատուցումը պետք է սկսվի այնպիսի ժամկետում, որի ընթացքում գնման մրցակցային որևէ ձևի կիրառումը ժամկետի առումով անհնար է:
- ✓ Այսուհետ կանխավճարի չափը չի կարող գերազանցել ընտրված մասնակցի առաջարկած գնի 25 տոկոսը՝ բացառությամբ պետական գաղտնիք պարունակող՝ ռազմական տեխնիկայի, սպառազինության, ռազմամթերքի և ռազմատեխնիկական միջոցների ապահովման համար անհրաժեշտ ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների գնման դեպքերի:
- ✓ Մասնակիցների «Մասնագիտական փորձառություն» չափանիշը այլ կերպ է գնահատվելու ճանապարհաշինարարական աշխատանքների դեպքում. նախկինում կատարված պայմանագրերը գնահատվելու են նմանատիպ, եթե դրանց շրջանակում մատակարարված ապրանքների, մատուցված ծառայությունների և կատարված աշխատանքների հանրագումարային ծավալը՝ գումարային արտահայտությամբ, պակաս չէ տվյալ գնման ընթացակարգի շրջանակում մասնակցի ներկայացրած գնային առաջարկի 50, իսկ ճանապարհաշինարարական աշխատանքների դեպքում՝ 70 տոկոսից: Ընդ որում, առնվազն մեկ պայմանագրի շրջանակում մատակարարված ապրանքների, մատուցված ծառայությունների և կատարված աշխատանքների ծավալը գումարային արտահայտությամբ չպետք է պակաս լինի տվյալ գնման ընթացակարգի շրջանակում մասնակցի ներկայացրած գնային առաջարկի 20, իսկ ճանապարհաշինարարական աշխատանքների դեպքում՝ 35 տոկոսից:

Փոփոխությունները ուժի մեջ են մտնելու 2019թ. հունիսի 1-ից:
Ընդհանուր առմամբ, վերոնշյալ բարեփոխումները կարելի է դրական գնահատել:

2. Ոչ մրցակցային գնումների մոնիտորինգ

Համաձայն գնումների հաշվետվողականության ARMEPS կայքի միջոցով գեներացվող տվյալների[1]՝ 2019թ. հունվարի 1-ից հունիսի 30-ը ընկած ժամանակահատվածում (1-ին կիսամյակում) կնքվել են 9268 պայմանագրեր, որի արդյունքում գեներացվել է շուրջ 143 մլրդ դրամի պարտավորություն: 2018թ. նույն ժամանակահատվածում կնքվել են 9395 պայմանագրեր, որի արդյունքում գեներացվել է շուրջ 149 մլրդ դրամի պարտավորություն (Գծապատկեր 1):

Գծապատկեր 1. Պետգնումների բնութագիրը, 2018 և 2019թթ. 1-ին կիսամյակներ

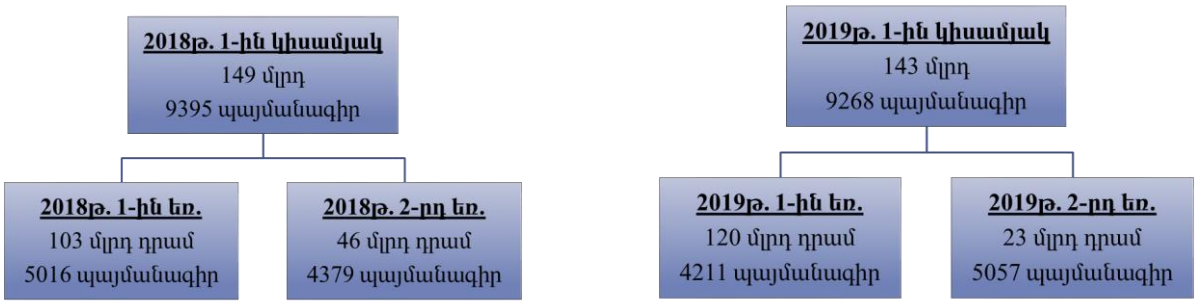

Նույն աղբյուրի տվյալները փաստում են, որ 2019թ. 1-ին կիսամյակում կատարվել են 3934 ոչ մրցակցային գնումներ (մեկ անձ և հրատապ մեկ անձ), ինչի արդյունքում գեներացվել է շուրջ 101.4 մլրդ դրամի պարտավորություն: Իսկ 2018թ. 1-ին կիսամյակում կատարվել են 3824 ոչ մրցակցային գնումներ՝ արդյունքում գեներացնելով շուրջ 81.7 մլրդ դրամի պարտավորություն (Գծապատկեր 2):

Գծապատկեր 2. Ոչ մրցակցային գնումները, 2018 և 2019թթ. 1-ին կիսամյակներ

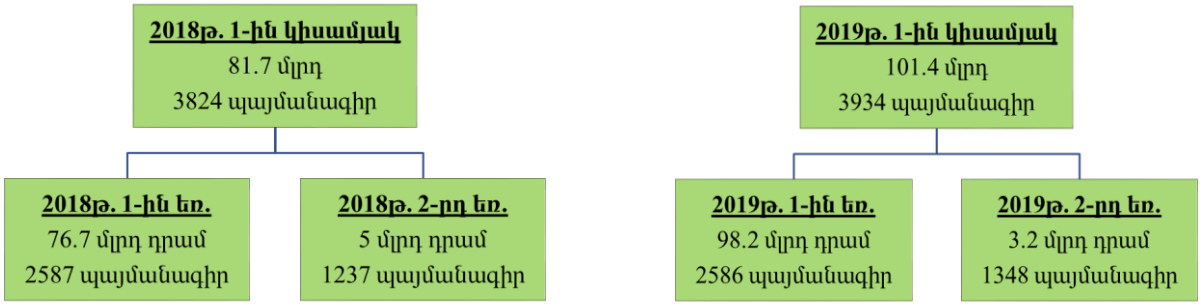

Այսպիսով, 2019թ. 1-ին կիսամյակում ոչ մրցակցային գնումները քանակային առումով կազմել են ընդհանուր գնումների 42%-ը, իսկ գումարային առումով՝ 71%-ը: 2018թ. ոչ մրցակցային գնումները քանակային առումով կազմել են ընդհանուր գնումների 41.3%-ը, իսկ գումարային առումով՝ 55.1%-ը (Գծապատկեր 3 և 4):

---

[1] Տվյալները թարմացվել են 2019թ. հունիսի 5-ի դրությամբ. հետազոտությունները վկայում են, որ ARMEPS կայքում ներկայացված տվյալները նույն ժամանակաշրջանի համար պարբերաբար փոփոխվում են. օրինակ՝ 2019թ. փետրվարին ներբեռնված տվյալներով 2018թ. տարեկան կտրվածքով կնքվել էր 14233 պայմանագիր՝ 180.1 մլրդ դրամի պարտավորությամբ, մարտին այս նույն աղբյուրի տվյալներով պայմանագրերի թիվը աճել է 208-ով (14441), իսկ գեներացված պարտավորությունները շուրջ 6 մլրդ-ով (186 մլրդ դրամ), իսկ ահա 2019թ. հունիսի սկզբի դրությամբ պայմանագրերի թիվը կրկին աճել է 108-ով (14549), իսկ գեներացված պարտավորությունները շուրջ 3 մլրդ-ով (189 մլրդ դրամ):

Գծապատկեր 3. Կնքված պայմանագրերի քանակային կառուցվածքը ըստ գնման ընթացակարգերի, 2018 և 2019 թթ. 1-ին կիսամյակներ

Կնքված պայմանագրերի քանակային կառուցվածքը ըստ գնման ընթացակարգերի, 2018թ. 1-ին կիսամյակ	Կնքված պայմանագրերի քանակային կառուցվածքը ըստ գնման ընթացակարգերի, 2019թ. 1-ին կիսամյակ
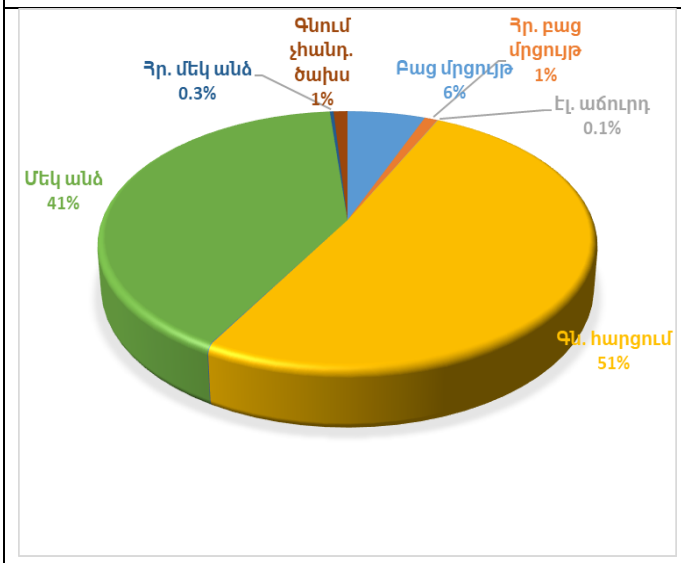	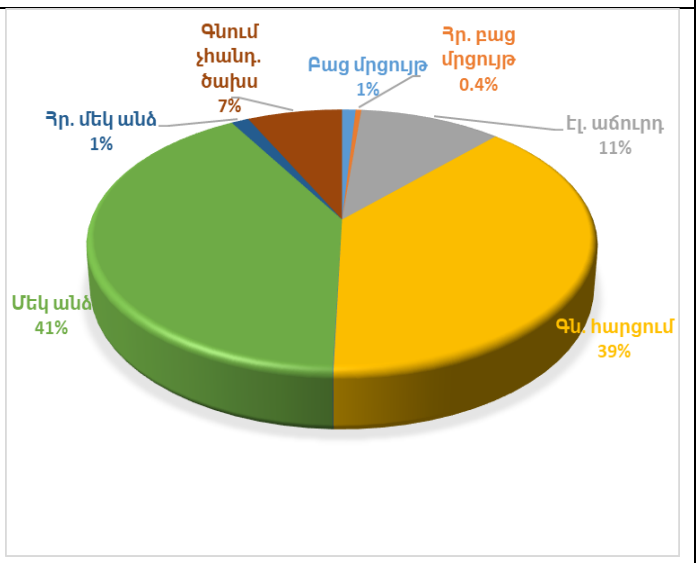

Գծապատկեր 4. Կնքված պայմանագրերի արժեքային կառուցվածքը ըստ գնման ընթացակարգերի, 2018 և 2019 թթ. 1-ին կիսամյակներ

Կնքված պայմանագրերի արժեքային կառուցվածքը ըստ գնման ընթացակարգերի, 2018թ. 1-ին կիսամյակ	Կնքված պայմանագրերի արժեքային կառուցվածքը ըստ գնման ընթացակարգերի, 2019թ. 1-ին կիսամյակ
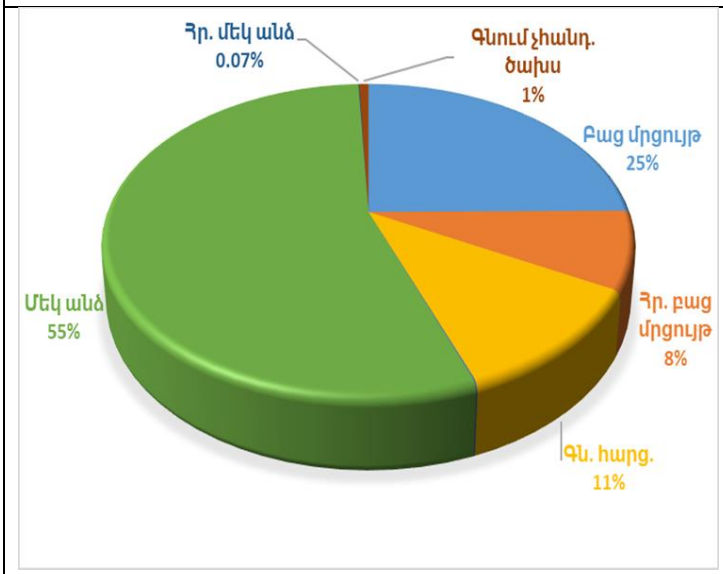	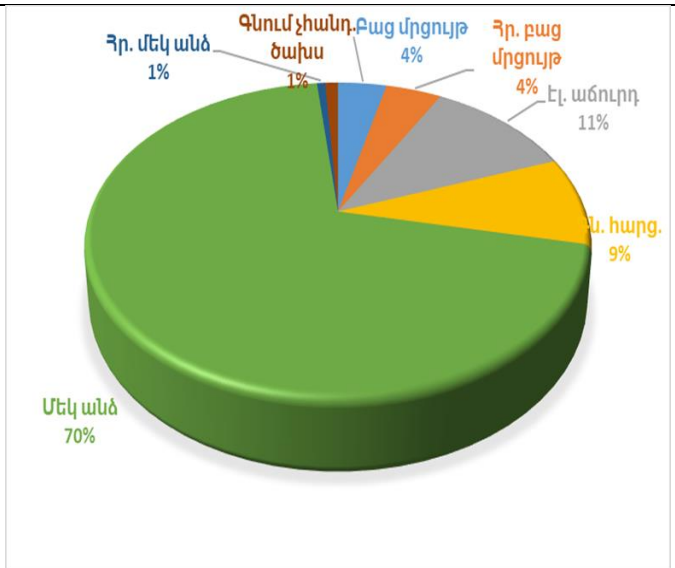

Այսպիսով, չնայած 2018թ. 1-ին կիսամյակի համեմատ 2019թ. 1-ին կիսամյակում քանակապես ոչ մրցակցային գնումների մասնաբաժինը ընդհանուր գնումներում գրեթե չի փոխվել, սակայն արժեքային առումով այս գնումների մասնաբաժինը ավելացել է գրեթե **16%**-ով, ինչը բավական մտահոգիչ է:

Աղյուսակ 1. Ոչ մրցակցային հիմքով հիմնական պատվիրատուները, 2019թ. 1-ին կիսամյակ

	Պատվիրատու	Ոչ մրցակցային հիմքով պայմանագրերի արժեքը, մլրդ դրամ	Ոչ մրցակցային հիմքով պայմանագրերի քանակը, հատ	Ոչ մրցակցային գնումների մասնաբաժինը պատվիրատուի ընդհանուր գնումներում, %
1	Առողջապահության նախարարություն	71,7	1106	98
2	Հանրային հեռուստառադիոընկերության խորհրդի աշխատակազմ ՊՀ	7,16	12	99
3	Պաշտպանության նախարարություն	4,6	64	22
4	Ոստիկանություն	4,1	70	51
5	ԷԵԲՊՆ ջրային կոմիտե	2,3	27	96
6	Կրթության և գիտության նախարարություն	0,9	36	60
7	ՀԱԷԿ	0,42	17	13
8	Արդարադատության նախարարություն	0,41	31	59
9	Դատական դեպարտամենտ	0,39	57	49
10	Վարչապետի աշխատակազմ	0,27	152	54

Այլընտրանքի բացակայությամբ պայմանավորված և այլընտրանքի առկայության պարագայում ոչ մրցակցային գնումները 2019թ. 1-ին և 2-րդ եռամսյակներում

Մոնիտորինգի շրջանակներում փորձ է կատարվել տարանջատել այլընտրանքի բացակայությամբ պայմանավորված և այլընտրանքի առկայության պարագայում ոչ մրցակցային եղանակով իրականացված գնումները:
Որպես այլընտրանքի բացակայությամբ պայմանավորված գնումներ են դիտարկվել՝

- ✓ Առողջապահական ծառայությունների ձեռքբերումը
- ✓ Էլեկտրականության բաշխումը
- ✓ Գազի բաշխումը և սպասարկումը
- ✓ Ջրամատակարարումը
- ✓ Փոստային ծառայությունները
- ✓ Հավատարմագրային կառավարման ծառայությունները
- ✓ Հանրային հեռուստատեսության, ռադիոընկերության և հոգևոր-մշակութային հեռուստատեսության գործունեության ապահովումը
- ✓ Պետական պահպանության իրականացումը
- ✓ Դասագրքերի տպագրությունը
- ✓ Այլ

Այլընտրանքի բացակայությամբ պայմանավորված գնումների կառուցվածքը 2019թ. 1-ին եռամսյակում ներկայացված է Աղյուսակ 2-ում:

Աղյուսակ 2. Այլընտրանքի բացակայությամբ պայմանավորված գնումների կառուցվածքը, 2019թ. 1-ին եռամսյակ

Այլընտրանքի բացակայությամբ պայմանավորված ոչ մրցակցային ուղղությունը	Մեկ անձի հիմքով կատարված ընթացակարգերի թիվը, հատ	Մեկ անձի հիմքով կատարված գնումների ծավալը, մլրդ դրամ	Մասնաբաժինը ընդհանուր գնումներում, %	Մասնաբաժինը ընդհանուր ոչ մրցակցային գնումներում, %
Առողջապահական ծառայությունների ձեռքբերում	1012	71.4	61.6	77.9
Հանրային հեռուստատեսության, ռադիոընկերության և հոգևոր-մշակութային հեռուստատեսության գործունեության ապահովում	3	7.2	6.2	7.9
Էլեկտրականության բաշխում	21	2.2	1.9	2.4
Հավատարմագրային կառավարման ծառայություններ	2	3.4	2.9	3.7
Փոստային ծառայություններ	43	1.1	0.9	1.2
Գազի բաշխում և սպասարկում	15	1.4	1.2	1.5
Ջրամատակարարում	2	0.01	0.01	0.01
Այլ	3	0.4	0.3	0.4
Ընդհամենը նշվածը	**1101**	**87.1**	**75.1**	**95**
1 մլն դրամը չգերազանցող գնումներ	**1284**	**0.4**	**0.3**	**0.4**

Հաշվի առնելով վերոնշյալ հաշվարկները, 2019թ. 1-ին եռամսյակում այլընտրանքի առկայության պարագայում ոչ մրցակցային եղանակով իրականացված գնումները արժեքային արտահայտմամբ կազմում են ընդհանուր ոչ մրցակցային գնումների մոտ **5%-ը** կամ ընդհանուր գնումների 4%-ը, իսկ քանակային առումով՝ ընդհանուր ոչ մրցակցային գնումների մոտ 7%-ը կամ ընդհանուր գնումների 4%-ը:
Այսպիսով, համաձայն ՀՔՀԱԿ ՀԿ-ի հաշվարկների, այլընտրանքի առկայության պարագայում ոչ մրցակցային եղանակով 2019թ. 1-ին եռամսյակում կնքվել են 168 պայմանագրեր, որի արդյունքում գեներացվել է շուրջ **4.2 մլրդ դրամի** պարտավորություն:

Մոնիտորինգի շրջանակներում փորձ է կատարվել խմբավորել այլընտրանքի առկայության պարագայում ոչ մրցակցային գնումները ըստ խոշորացված ենթաուղղությունների (Աղյուսակ 3):

Աղյուսակ 3. Այլընտրանքի առկայության պարագայում այլ ոչ մրցակցային ձեռքբերումները ըստ խոշորացված ենթաուղղությունների, 2019թ. 1-ին եռամսյակ

Ոչ մրցակցային հիմքով ծախսային ենթառուղղություններ	Մեկ անձի հիմքով գեներացված պարտավորությունների ծավալը, մլն դրամ	Մեկ անձի հիմքով կնքված պայմանագրերի թիվը, հատ	Ենթախմբի ըստ գնի խոշորագույն մատակարարը	Ենթախմբի խոշորագույն պայմանագրի գինը, մլն դրամ
Շինությունների հիմնանորոգում	1758	1	Արփա-Սևան ԲԲԸ	1758
Դրենաժային և մակերևութային աշխատանքներ	336.5	1	Մելիորացիա ՓԲԸ	336.5
Ծրագրային ապահովում և սպասարկում, համակարգչային ծառայությունների մատուցում	310	33	ԷԿԵՆԳ ՓԲԸ	65
Ներկայացուցչական ծառայություններ և միջոցառումների կազմակերպում	240.6	32	Մարկոտել ՍՊԸ	100
Որից՝ ՊՆ	*184.4*	*8*	*Մարկոտել ՍՊԸ*	*100*
ԱԺ՝	*29.5*	*12*	*Ալեքսանդր Հոթել ՍՊԸ* *ԱԿՏԻ Գրուպ ՍՊԸ* *Անի Պլազա Հոթել ՓԲԸ*	*4*
ԵՔ՝	*10.2*	*3*	*Տեխնո Սիթի ՍՊԸ*	*7*
ԱԳՆ՝	*8.3*	*4*	*Ակտիս ՍՊԸ*	*2.64*
Ապահովագրություն	208	17	Ռոսգոստրախ-Արմենիա ԱՓԲԸ	77.3
Ավտոմեքենաների վերանորոգման և տեխ.սպասարկման ծառայություններ, պահեստամասեր	183.5	10	Տոյոտա Երևան ՍՊԸ	82
Բժշկական վերլուծության ծառայություններ	177.8	1	Ակ.Ավդալբեկյանի անվ. առողջ. ազգային ինստիտուտ ՓԲԸ	177.8
Անշարժ գույքի վարձակալություն	125.7	14	Շողերինա Ստեփանի Մկրտչյան	36

Այլընտրանքի բացակայությամբ պայմանավորված գնումների կառուցվածքը 2019թ. 2-րդ եռամսյակում ներկայացված է Աղյուսակ 4-ում:

Աղյուսակ 4. Այլընտրանքի բացակայությամբ պայմանավորված գնումների կառուցվածքը, 2019թ. 2-րդ եռամսյակ

Այլընտրանքի բացակայությամբ պայմանավորված ոչ մրցակցային ուղղությունը	Մեկ անձի հիմքով կատարված ընթացակարգերի թիվը, հատ	Մեկ անձի հիմքով կատարված գնումների ծավալը, մլրդ դրամ	Մասնաբաժինը ընդհանուր գնումներում, %	Մասնաբաժինը ընդհանուր ոչ մրցակցային գնումներում, %
Դասագրքերի տպագրություն	9	920.4	4	29
Առողջապահական ծառայությունների ձեռքբերում	20	530	2	12
Փոստային ծառայություններ	4	18.8	0.08	0.6
Էլեկտրականության բաշխում	1	1.3	0.01	0.04
Այլ	4	214.5	1	3
Ընդհամենը նշվածը	**38**	**1685**	**7**	**52**
1 մլն դրամը չգերազանցող գնումներ	**1166**	**217.9**	**1**	**7**

Այլընտրանքի առկայության պարագայում ոչ մրցակցային եղանակով իրականացված գնումները արժեքային արտահայտմամբ կազմում են ընդհանուր ոչ մրցակցային գնումների մոտ **41%-ը** կամ ընդհանուր գնումների 6%-ը, իսկ քանակային առումով՝ ընդհանուր ոչ մրցակցային գնումների մոտ 11%-ը կամ ընդհանուր գնումների 3%-ը:

Այսպիսով, համաձայն ՀՔՀԱԿ ՀԿ-ի հաշվարկների, այլընտրանքի առկայության պարագայում ոչ մրցակցային եղանակով կնքվել են 141 պայմանագրեր, որի արդյունքում գեներացվել է շուրջ **1.3 մլրդ դրամի** պարտավորություն:

Չնայած 2019թ. 2-րդ եռամսյակում վերոնշյալ գնումները արժեքային առումով ավելի քան եռակի անգամ զիջում են 1-ին եռամսյակի (4,2 մլրդ դրամ) նմանատիպ գնումներին, սակայն բավական մտահոգիչ է դրանց մասնաբաժինը ընդհանուր ոչ մրցակցային գնումների մեջ, որը ի տարբերություն 1-ին եռամսյակի ցուցանիշի (5%) անհամեմատ աճել է (41%):

Այլընտրանքի առկայության պարագայում ոչ մրցակցային գնումների խմբավորումը ըստ խոշորացված ենթաուղղությունների ներկայացված է Աղյուսակ 5-ում:

Աղյուսակ 5. Այլընտրանքի առկայության պարագայում այլ ոչ մրցակցային ձեռքբերումները ըստ խոշորացված ենթաուղղությունների, 2019թ. 2-րդ եռամսյակ

Ոչ մրցակցային հիմքով ծախսային ենթաուղղությունը	Մեկ անձի հիմքով գեներացված պարտավորությունների ծավալը, մլն դրամ	Մեկ անձի հիմքով կնքված պայմանագրերի թիվը, հատ	Ենթախմբի ըստ գնի խոշորագույն մատակարարը	Ենթախմբի խոշորագույն պայմանագրի գինը, մլն դրամ
Սննդամթերք	332.7	5	Մաստերֆուդ ՍՊԸ	286.6
Հանդերձանք	178.4	3	Աջակցություն դատապարտյալին հիմնադրամ	66.3
Միջոցառումների կազմակերպում	181.2	27	Ֆակտորի Փրոդաքշն ՍՊԸ	27.5
Որից՝ *Վարչապետի աշխատակազմ*	164.9	22	Ֆակտորի Փրոդաքշն ՍՊԸ	27.5
ՊՆ՝	12.9	3	Լայթ Լայֆ ՍՊԸ	4.8
ԵՔ՝	2.4	1	Լոռե Հոլդինգ ՍՊԸ	2.4
Ներկայացուցչական ծառայություններ	121.3	46	Էքսպոմեդիա ՍՊԸ	19.9
Որից՝ *ԱԳՆ՝*	57.3	14	Էքսպոմեդիա ՍՊԸ	19.9
ԱԺ՝	23.8	17	Էյ Դաբլյու Այ Գրուպ ՓԲԸ	2.6
ՊՆ՝	14.5	4	Երևանի Ոսկերչական Գործարան-1 «ԳՆՈՄՈՆ» ԲԲԸ	5.8
Ոստիկանություն՝	11	3	Ազուլիս Մեկ ՍՊԸ	5.3
Սարքավորումների ձեռքբերում	114.9	6	Կոնսել ՍՊԸ	85
Սարքավորումների վերանորոգման և պահպանման ծառայություններ	82	13	Ռադվան Տեխնոլոգիա ՍՊԸ	30
Հեղինակային հսկողության ծառայություններ	73.4	5	ООО "Комтех"	69.6
Վառելիք	64.7	2	Սիփիէս Օիլ ՍՊԸ	38.2

3. Բողոքարկման համակարգի մոնիտորինգ

Ընդհանուր առմամբ, բողոքարկման համակարգի մանրամասն ուսումնասիրությունները վկայում են, որ գնման գործընթացի շրջանակում ստանձնված պարտավորության խախտման շրջանակներում մասնակիցները (ընտրված կամ առաջին տեղ զբաղեցրած մասնակիցները) հայտնվում են գնումների Սև ցուցակում հետևյալ հիմնական պատճառներով՝

- ✓ հայտը ներկայացնելու օրվա դրությամբ հարկային մարմնի կողմից վերահսկվող եկամուտների գծով իրենց ներկայացրած գնային առաջարկի մինչև մեկ տոկոսը, բայց ոչ ավելի, քան 50.000 դրամը գերազանցող ժամկետանց պարտավորություններ (այդ թվում «ՀՀ պաշտպանության ժամանակ զինծառայողների կյանքին կամ առողջությանը պատճառված վնասների հատուցման մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված դրոշմանիշային վճարների գծով) ունենալու դեպքում;
- ✓ ընթացակարգի հրավերով սահմանված կարգով և ժամկետներում հրավերով նախատեսված փաստաթղթերը չներկայացնելու պարագայում;
- ✓ ներկայացված փաստաթղթերում արձանագրված անհամապատասխանությունները սահմանված ժամկետում չշտկելու դեպքում;
- ✓ հայտերը բացելուց հետո գնման գործընթացին հետագա մասնակցությունից հրաժարվելու պարագայում;
- ✓ որպես ընտրված մասնակից պայմանագիր կնքելուց հրաժարվելու դեպքում:

Համաձայն պետգնումների պաշտոնական կայքի Բողոքարկման բաժնում ներկայացված տվյալների[2], 2019թ. 1-ին եռամսյակում բողոքները քննող անձանց կողմից ընդունվել է 167 որոշում, որից 34-ը հանդիսացել են միջանկյալ որոշումներ (բողոքի քննությունը երկարաձգվել է 10 օրացույցային օրով), 6-ի դեպքում կայացվել է ընթացակարգի քննությունը կասեցնելու որոշում(մինչև վերջնական դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելը), 1 բողոք թողնվել է առանց քննության, իսկ մնացած 126-ի մասով կայացվել է մերժման, բավարարման կամ մասնակի բավարարման որոշում:

Մինչդեռ, 2019թ. 2-րդ եռամսյակում բողոքները քննող անձանց կողմից ընդունվել է մոտ 2.5 անգամ ավելի շատ՝ 415 որոշում, որից 204-ը եղել են միջանկյալ որոշումներ, 6-ի դեպքում կայացվել է ընթացակարգի քննությունը կասեցնելու որոշում, 2 բողոք թողնվել է առանց քննության, իսկ մնացած 203-ի մասով կայացվել է մերժման, բավարարման կամ մասնակի բավարարման որոշում:

Որպես համեմատություն կարելի է նշել, որ 2018թ. 2-րդ եռամսյակում կայացվել է 194 որոշում, որից 20-ը եղել են միջանկյալ որոշումներ, 2-ի դեպքում կայացվել է ընթացակարգի քննությունը կասեցնելու որոշում, իսկ 13 բողոք թողնվել է առանց քննության:

2019թ. 2-րդ եռամսյակում բողոքները քննող անձանց կողմից քննության է ենթարկվել մասնակիցներին գնումների Սև ցուցակում ներառելու 131 ընթացակարգ: Հարկ է նշել, որ այս ցուցանիշը ավելի քան 1.7 անգամ գերազանցում է 2019թ. 1-ին

[2] http://gnumner.am/hy/page/boghoqneri_veraberyal_kayacats_oroshumner/

եռամսյակի ցուցանիշը (76 ընթացակարգ) և 26-ով ավել է 2018թ. 2-րդ եռամսյակի ցուցանիշից (105 ընթացակարգ):

Դիտարկվող մյուս ժամանակահատվածների համեմատ, 2019թ. 2-րդ եռամսյակում պատվիրատուների գործողությունների (անգործության) և որոշումների դեմ ներկայացված բողոքների մասով ևս նկատվում է աճի միտում:

Վերոնշյալ ցուցանիշների վերլուծության ագրեգացված արդյունքները ներկայացված են Գծապատկեր 5-ում:

Գծապատկեր 5. Բողոքները քննող անձանց կողմից ընդունված որոշումները

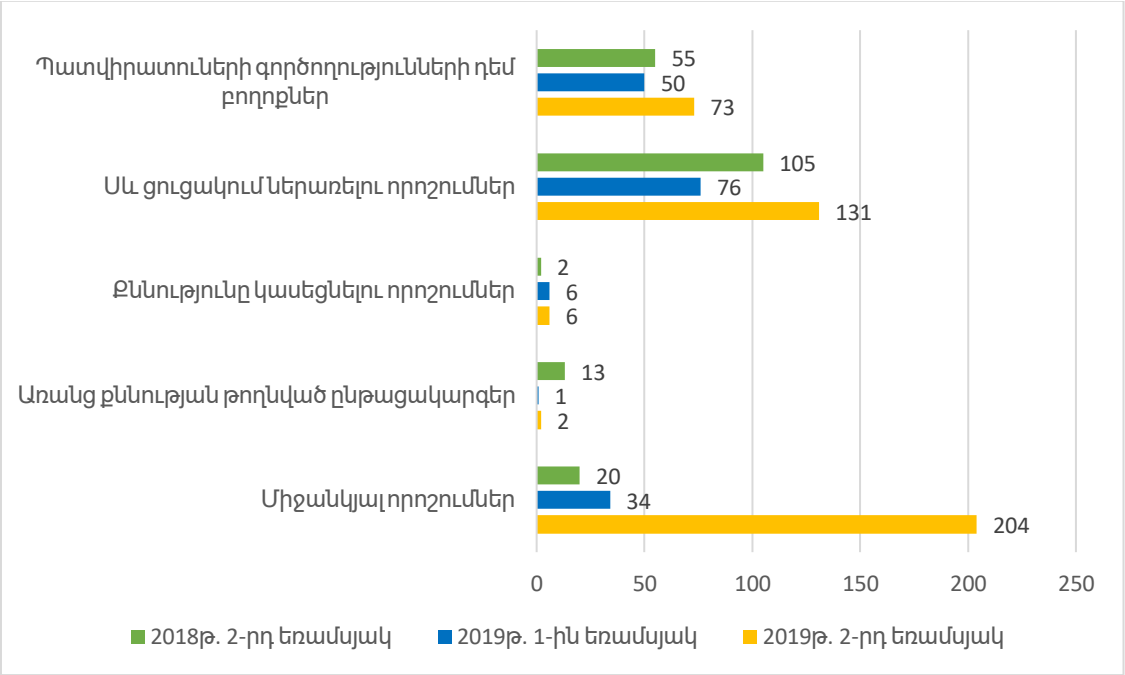

Մասնակիցներին գնումների Սև ցուցակում ներառելու ընթացակարգերի թվաքանակի աճը հիմնականում պայմանավորված է օրենքով սահմանված շեմը գերազանցող ժամկետանց հարկային պարտավորությունների, հատկապես դրոշմանիշային վճարների գծով, առավել շատ դեպքերի արձանագրմամբ:
Հարկ է նշել, որ Զինծառայողների ապահովագրության հիմնադրամին վճարվող դրոշմանիշային վճարների մասով պարտավորությունները սկսել են դիտարկվել որպես հայտերը մերժելու հիմնավորում և գնման գործընթացի շրջանակում ստանձնված պարտավորության խախտում միայն նախորդ տարվա վերջից:
Մասնավորապես, ՊԵԿ Հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգի Հարկային պարտավորություններ բաժնում 2018թ. նոյեմբեր ամսից տեղադրված է հետևյալ հաղորդագրությունը՝
«Սույն քաղվածքում դրոշմանիշային վճարների գծով պարտավորությունների կամ սահմանված չափից ավել վճարված գումարների վերաբերյալ տեղեկությունները արտացոլված չեն: Նշված տեղեկությունները ստանալու համար անհրաժեշտ է դիմել սպասարկման բաժին»:
Այնուամենայնիվ, ինչպես երևում է բողոքները քննող անձանց կողմից քննված բողոքների ուսումնասիրությունից, գնումների մասնակիցների գերակշիռ մասը իրազեկված չէ դրոշմանիշային վճարի գծով առկա պարտավորության վերաբերյալ, քանի որ մասնակիցները հիմնականում առաջնորդվում են հարկային մարմնի

տեղեկատվական բազայում առկա անձնական հաշվի քարտում արտացոլված տեղեկատվությամբ, որտեղ այս պարտավորությունները չեն երևում:
Ի լրումն, համաձայն ՊԵԿ նախագահի 2017թ. հուլիսի 19-ի թիվ 228-Ն հրամանի՝ սահմանվել է վերահսկվող եկամուտների գծով պարտավորությունների վերաբերյալ տրվող տեղեկանքի ձևը, որտեղ «ՀՀ պաշտպանության ժամանակ զինծառայողների կյանքին կամ առողջությանը պատճառված վնասների հատուցման մասին» ՀՀ օրենքով վճարման ենթակա դրոշմանիշային վճարը որպես հարկային մարմնի կողմից վերահսկվող եկամուտների գծով պարտավորություն, նախատեսված չէ:
Միևնույն ժամանակ, համաձայն վերոնշյալ օրենքի 10-րդ հոդվածի՝ դրոշմանիշային վճարը ՀՀ պետբյուջե վճարվող պարտադիր վճար է, որը «ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» օրենքի 17-րդ հոդվածի 2-րդ մասի հիման վրա հանդիսանում է հարկային եկամուտ և հիմք ընդունելով «Հարկային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի 4-րդ հոդվածը՝ հարկային մարմնի կողմից վերահսկվող եկամուտները՝ ՀՀ պետական և համայնքների բյուջեներ վճարվող հորկերի, տուրքերի և օրենքով սահմանված վճարների, դրանց նկատմամբ օրենքով սահմանված կարգով հաշվարկվող տույժերի և տուգանքների ամբողջությունն է, որոնց հաշվառումը, հաշվառման և/կամ վճարման նկատմամբ հսկողությունը, մուտքերի ապահովման վերահսկողությունն օրենսդրությամբ վերապահված է հարկային մարմնին:
Այսպիսով, վերոնշյալ երկու օրենսդրական կարգավորումները հանգեցնում են որոշակի անորոշության, ինչի արդյունքում մասնակիցների համար հստակ չեն սահմանվում «խաղի կանոնները»:
2019թ. 1-ին եռամսյակում բողոքները քննող անձանց կողմից ընդունված որոշումների մոնիտորինգը վկայում է, որ քննող երկու անձինք (Էմիլ Սարգսյան և Միհեր Անանյան) դրոշմանիշային վճարների մասով պարտավորությունների առկայության բոլոր դեպքերի/ բողոքների վերաբերյալ կայացրել են որոշումներ ի օգուտ մասնակիցների (պարտավորեցնելով դադարեցնել հանձնաժողովի կողմից կայացված հայտը մերժելու որոշումը կամ մերժելով մասնակցին Սև ցուցակում ներառելու ընթացակարգը):
Այս առումով, հարկ է նշել, որ 2019թ. հունվարի 1-ից մինչև ապրիլի 11-ը ընկած ժամանակահատվածում վերոնշյալ երկու քննող անձանց կողմից ընդունված որոշումների մասով առկա են նույնական միտումներ:
Ընդունված որոշումներում հիմնականում մեջբերվել է այն հիմնավորումը, որ դրոշմանիշային վճարը տվյալ պայմաններում չի դիտարկվում որպես հարկային մարմնի կողմից վերահսկվող եկամուտների մասով ժամկետանց պարտավորություն:
Միևնույն ժամանակ, 2019թ. ապրիլին ընտրված բողոքները քննող նոր անձանց (Գրիգոր Ներսիսյանի և Լևոն Օհանյանի) կողմից ընդունված որոշումների մասով առկա միտումները տարբեր են: Մասնավորապես, Լևոն Օհանյանը, մեջբերելով վերոնշյալ հիմնավորումը, դրոշմանիշային վճարների մասով պարտավորությունների առկայության բոլոր բողոքների վերաբերյալ կայացրել է որոշումներ ի օգուտ մասնակիցների, մինչդեռ, մյուս քննող անձ Գրիգոր Ներսիսյանը այս առումով հիմնականում ընդունել է որոշումներ ի վնաս մասնակիցների՝ բավարարելով մասնակցին Սև ցուցակում ներառելու ընթացակարգերն և մերժելով մասնակիցների կողմից ներկայացված բողոքները:
2019թ. 1-ին և 2-րդ եռամսյակներում քննված բողոքների հիմնական պատճառները ներկայացված են Աղյուսակ 6-ում և Գծապատկեր 6 և 7-ում:

Աղյուսակ 6. Բողոքների հիմնական պատճառները, 2019թ. 1-ին և 2-րդ եռամսյակներ

Բողոքի հիմքը	2019թ. 1-ին եռամսյակում քննված բողոքների քանակը	2019թ. 2-րդ եռամսյակում քննված բողոքների քանակը
Օրենքով սահմանված շեմը գերազանցող ժամկետանց հարկային պարտավորություններ, այդ թվում՝	58	80
դրոշմանիշային վճարի պարտավորություններ	*27*	*58*
այլ հարկային պարտավորություններ	*31*	*22*
Հրավերով սահմանված փաստաթղթերի հետ կապված	34	67
Պայմանագրային պարտավորությունների խախտում	11	15
Հրավերում խտրական մոտեցումների կամ անճշտությունների առկայություն	6	6
Այլ պատճառներ	17	35
Ընդամենը	126	203

Գծապատկեր 6. Բողոքների պատճառների կառուցվածքը, 2019թ. 1-ին եռամսյակ

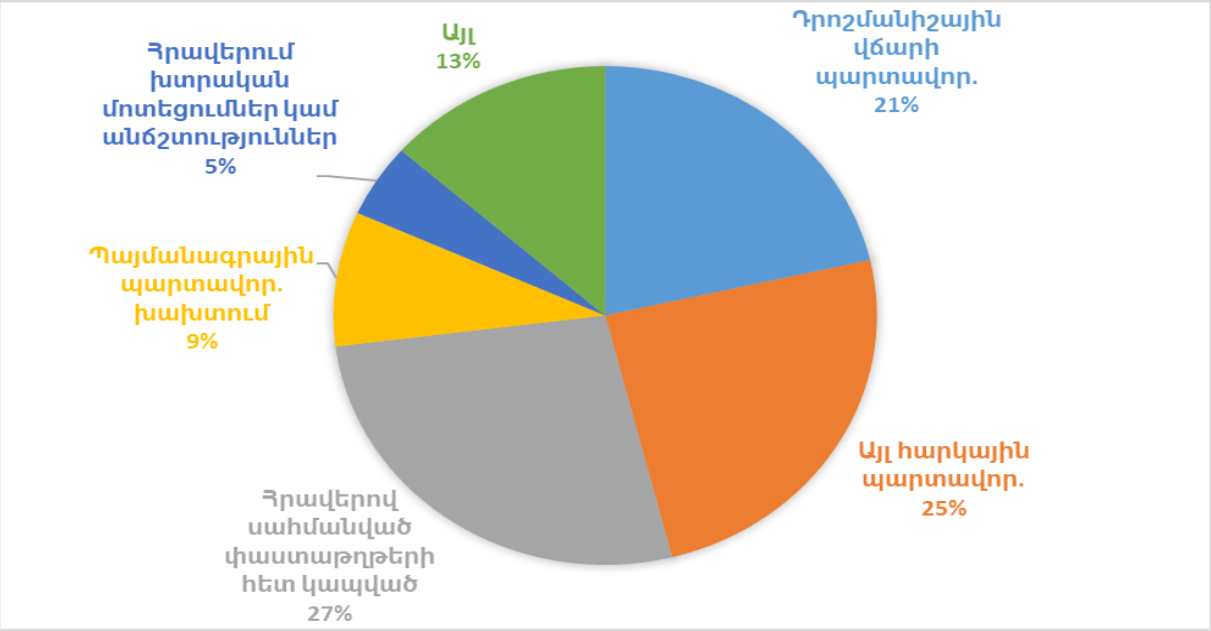

Գծապատկեր 7. Բողոքների պատճառների կառուցվածքը, 2019թ. 2-րդ եռամսյակ

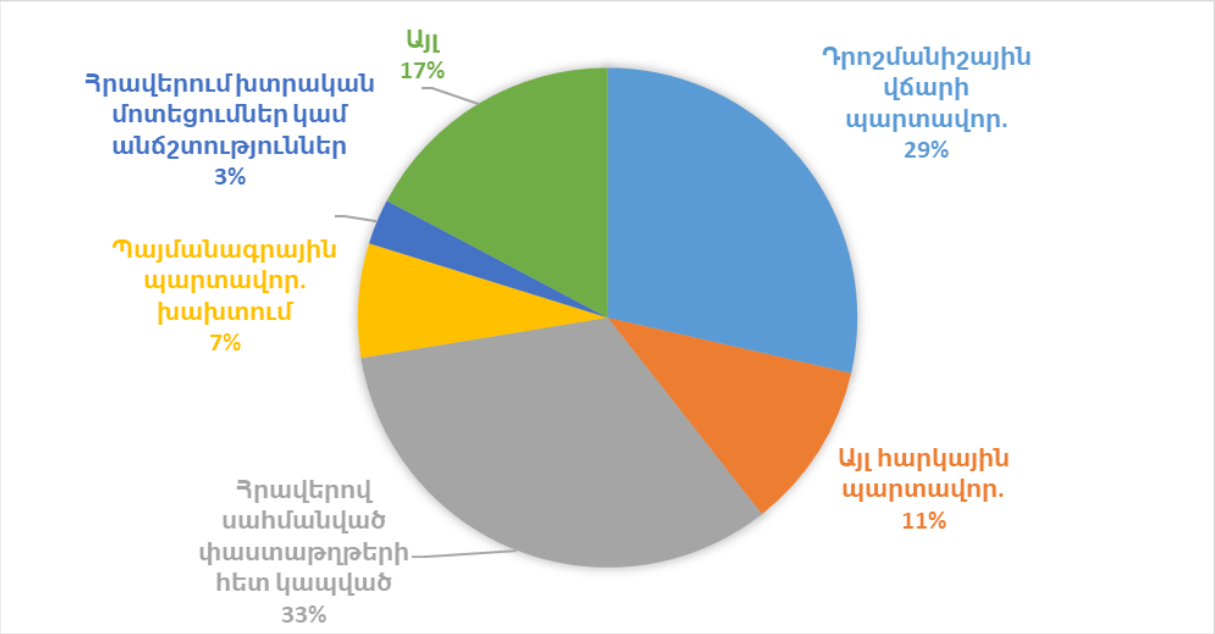

Մասնակիցներին Սև ցուցակում ներառելու վերաբերյալ 2019թ. 2-րդ եռամսյակում ընդունված որոշումների ուսումնասիրությունը վկայում է, որ բացառությամբ դրոշմանիշային վճարի գծով պարտավորությունների, այլ պատճառներով ներկայացված բողոքների մասով բողոքները քննող անձանց կողմից ընդունված որոշումներում հիմնականում նկատվում է նույնական միտումներ (Աղյուսակ 7):

Աղյուսակ 7. Բողոքները քննող անձանց մասնակիցներին Սև ցուցակում ներառելու որոշումների կառուցվածքը, 2019թ. 2-րդ եռամսյակ

	Գրիգոր Ներսիսյան		Լևոն Օհանյան	
	Մերժել է ցուցակում ներառումը	Բավարարել է ցուցակում ներառումը	Մերժել է ցուցակում ներառումը	Բավարարել է ցուցակում ներառումը
Դրոշմանիշային վճարի գծով պարտավորություններ	**6**	**14**	**15**	**-**
Այլ հարկային պարտավորություններ	4	8	2	6
Հրավերով սահմանված փաստաթղթերի հետ կապված	9	18	7	22
Պայմանագրային պարտավորությունների խախտում	3	4	4	3

Այսպիսով, դրոշմանիշային վճարի գծով պարտավորություններ ունենալու պատճառով բողոքները քննող անձ Գրիգոր Ներսիսյանի կողմից ընդունված որոշումների համաձայն 14 մասնակից հայտնվել է գնումների Սև ցուցակում (Աղյուսակ 8):

Աղյուսակ 8. Դրոշմանիշային վճարի գծով պարտավորություններ ունենալու պատճառով Սև ցուցակում հայտնված մասնակիցները, 2019թ. 2-րդ եռամսյակ

	Մասնակիցը	Դրոշմանիշային վճարի պարտավորության չափը, դրամ	Որոշումը ընդունելու ամսաթիվը
1	Էկոդեզ ՍՊԸ	29.000	16.05.19
2	Վիժնմեդ ՍՊԸ	1.000	17.05.19
3	Էլեկտրոպրիբոր ՓԲԸ	3.000	17.05.19
4	Արմբիլդ ՍՊԸ	3.000	17.05.19
5	**ԻՆ-ՎԻ ՍՊԸ**	**47.000**	**17.05.19**
6	Ռադվան Տեխնոլոգիա ՍՊԸ	39.000	17.05.19
7	Նիգ-Ապարան ՍՊԸ	144.000	30.05.19
8	Պրեմիում Գազ ՍՊԸ	8.000	31.05.19
9	Մինորա մշակութային կենտրոն ՍՊԸ	8.000	31.05.19
10	Տեխնիկա Պլյուս ՍՊԸ	15.000	13.06.19
11	Տերտերյան և ընկերներ ՍՊԸ	18.000	24.06.19
12	Գևորգյան-Էքիզյան Բարեկամություն ՍՊԸ	44.000	24.06.19
13	Տիգման Գրուպ ՍՊԸ	1.000	27.06.19
14	Այբ-Տուր ՍՊԸ	9.000	28.06.19

Սև ցուցակում հայտնված այս մասնակիցներից հատկապես ուշագրավ է ԻՆ-ՎԻ ՍՊԸ-ի դեպքը, քանի որ այս ընկերությանը դրոշմանիշային վճարի գծով 47.000 դրամի պարտավորություն ունենալու պատճառով Սև ցուցակում ներառելու նպատակով նախաձեռնվել է 3 ընթացակարգ, որից երկուսը մերժվել են (մայիսի 23 և 24-ին), իսկ մեկը բավարարվել է (մայիսի 17-ին Գրիգոր Ներսիսյանի կողմից): Փաստորեն, միևնույն հիմքով այս ընկերության նկատմամբ բողոքները քննող անձիք ընդունել են իրարամերժ որոշումներ, ինչի արդյունքում ի վերջո այս ընկերությունը հայտնվել է Սև ցուցակում:

Ի դեպ, ընկերությունը, մարտի 21-ին կատարել է պարտավորությունը՝ գանձապետական հաշվեհամարին վճարելով արձանագրված պարտավորության չափը գերազանցող գումար (500.000 դրամ), ինչը վկայում է, որ մասնակիցը չի փորձել խուսափել պարտավորությունից, այլ ինչպես մյուս մասնակիցները, բավարար տեղեկացված չի եղել հայտը ներկայացնելու օրվա դրությամբ այդ պարտավորության առկայության մասին:

Հարկ է նշել, որ 2019թ. մայիսի 2-ին ընդունված և հունիսի 1-ից ուժի մեջ մտած Կառավարության 526-Ն որոշման մեջ փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին N516-Ն որոշման համաձայն, մասնակիցներին հնարավորություն է

ընձեռվելու շտկելու հարկային մարմնի կողմից վերահսկվող եկամուտների գծով ունեցած ժամկետանց հարկային պարտավորությունների մասով առկա անհամապատասխանությունները: Եթե մասնակիցը ներկայացնի կոմիտեի տրամադրած տեղեկատվության մեջ նշված գումարի վճարումը հիմնավորող փաստաթղթի բնօրինակից արտատպված (սկանավորված) օրինակը, ապա տվյալ անհամապատասխանությունը կհամարվի շտկված և նրա հայտը կգնահատվի բավարար:
Այսպիսով, ակնկալվում է, որ նոր օրենսդրական փոփոխությունները կնպաստեն այս մասով բողոքարկման ընթացակարգերի և հետևաբար նաև Սև ցուցակում ներառվող մասնակիցների թվի կրճատմանը:

Բողոքարկման որոշումների վերլուծության արդյունքները

Մասնակիցներին գնումների Սև ցուցակում ներառելու վերաբերյալ կայացրած որոշումների ուսումնասիրության ամփոփ արդյունքները ներկայացված են Աղյուսակ 9-ում:

Աղյուսակ 9. Մասնակիցներին Սև ցուցակում ներառելու որոշումները, 2019թ. 1-ին և 2-րդ եռամսյակներ

	2019թ. 1-ին եռամսյակ		**2019թ. 2-րդ եռամսյակ**	
	Որոշումների քանակը, հատ	Մասնաբաժինը ընդհանուր որոշումներում, %	Որոշումների քանակը, հատ	Մասնաբաժինը ընդհանուր որոշումներում, %
Մերժվել է ցուցակում ներառումը	36	40	53	39
Բավարարվել է ցուցակում ներառումը	46	52	78	57
Առանց քննության /քննությունը կասեցվել է	7	8	6	4
Ընդամենը	**89**		**137**	

Ինչպես երևում է Աղյուսակ 9-ի տվյալներից, 2019թ. 1-ին և 2-րդ եռամսյակներում մասնակիցներին Սև ցուցակում ներառելու վերաբերյալ ընդունված որոշումների մասով միտումները նույնական են. երկու ժամանակահատվածում Սև ցուցակում ներառումը բավարարելու որոշումների մասնաբաժինը գերազանցել է մերժման որոշումների մասնաբաժինը: Այնուամենայնիվ, 2-րդ եռամսյակում Սև ցուցակում ներառելու որոշումները զգալիորեն գերազանցել են նախորդ եռամսյակի ցուցանիշը:

Պատվիրատուների գործողությունների դեմ ստացված բողոքների մասով կայացրած որոշումների ուսումնասիրության ամփոփ արդյունքները ներկայացված են Աղյուսակ 10-ում:

Աղյուսակ 10. Պատվիրատուների գործողությունների դեմ ստացված բողոքները, 2019թ.

	2019թ. 1-ին եռամսյակ		**2019թ. 2-րդ եռամսյակ**	
	Որոշումների քանակը, հատ	Մասնաբաժինը ընդհանուր որոշումներում, %	Որոշումների քանակը, հատ	Մասնաբաժինը ընդհանուր որոշումներում, %
Մերժվել է	15	27	35	47
Բավարարվել է (նաև մասնակի)	40	71	37	50
Առանց քննության	1	2	2	3
Ընդամենը	**56**		**74**	

Ինչպես երևում է Աղյուսակ 10-ի տվյալներից, ի տարբերություն նախորդ եռամսյակի, 2019թ. 2-րդ եռամսյակում պատվիրատուների գործողությունների դեմ ստացվել է 18-ով ավել բողոք և ստացված բողոքները ավելի շատ են մերժվել (20%-ով):

Աղյուսակ 11. Պատվիրատուներ, ում գործողությունները առավել հաճախակի են բողոքարկվել, 2019թ. 1-ին եռամսյակ

	Պատվիրատու ում գործողությունները բողոքարկվել են	Բավ.	Մերժ.	Ընդամենը
1	ՊՆ	7	4	11
2	Երևանի քաղաքապետարան	5	3	8
3	Հայաստանի տարածքային զարգացման հիմնադրամ	2	1	3
4	ՊԵԿ	2	-	2
5	Եր. Մխ. Հերացու անվ. պետական բժշկական համալսարան հիմնադրամ	2	-	2

	Ընդամենը նշվածը	**19**	**9**	**28**
	Ընդամենը եռամսյակային	40	15	55
	Մասնաբաժինը ընդհանուրում, %	**48**	**60**	**51**

Աղյուսակ 12. Պատվիրատուներ, ում գործողությունները առավել հաճախակի են բողոքարկվել, 2019թ. 2-րդ եռամսյակ

	Պատվիրատու ում գործողությունները բողոքարկվել են	Բավ.	Մերժ.	Ընդամենը
1	Երևանի քաղաքապետարան	3	4	7
2	ՊՆ	1	5	6
3	ՀԱԷԿ ՓԲԸ	2	3	5
4	Տրանսպորտի, կապի և ՏՏ նախ.	3	1	4
5	Եր. Մխ. Հերացու անվ. պետական բժշկական համալսարան հիմնադրամ	1	2	3
	Ընդամենը նշվածը	**10**	**15**	**25**
	Ընդամենը եռամսյակային	37	35	72
	Մասնաբաժինը ընդհանուրում, %	**27**	**43**	**35**

Ուսումնասիրելով Աղյուսակ 11-ում և 12-ում ներկայացված ամենահաճախ բողոք ստացած մարմինների դեմ բողոքները՝ կարելի է նկատել, որ եթե 2019թ. 1-ին եռամսյակում 5 առավել հաճախակի բողոքարկված պատվիրատուներին բաժին է ընկել ընդհանուր բողոքների 51%-ը, ապա 2-րդ եռամսյակում այդ մասնաբաժինը կրճատվել է՝ կազմելով 35%:
Ի տարբերություն 1-ին եռամսյակի, 2-րդ եռամսյակում 5 առավել հաճախակի բողոքարկված պատվիրատուների դեմ բողոքները մեծամասամբ մերժվել են: Դիտարկվող երկու ժամանակահատվածում վերոնշյալ հնգյակի ցանկում ընդգրկվել են Երևանի քաղաքապետարանը, Պաշտպանության նախարարությունն և Երևանի Մխ. Հերացու անվան պետական բժշկական համալսարան հիմնադրամը: Ի դեպ նախորդ ժամանաշրջանի համեմատ Պաշտպանության նախարարության դեմ բողոքները գրեթե կրկնակի անգամ կրճատվել են: